

Hugo Raudsepa Rakke-aastaist

Memuaarteoses «Ladina köök» iseloomustab O. Luts oma uue isakodu Miku talu lähemat ümbrust sajandi algul järgmiselt: «Sel ajal on praegune Rakke alev veel üsna väike külake, ümbritsetud suurtest kuuse- ja segametsadest.» Ja ta jätkab samas: «Siiski on Rakkes juba sellal suurim lubjatööstus kogu Eestis, apteek, kõrts ja kaks poodi.» Teatavasti alustas Luts Mikul oma kirjanduslikku tegevust. «Ladina köögi» järjes «Kuningakübar» aga jutustab autor oma kohtumisest teise kohaliku noorkirjanikuga:

«Mis te ometi teete nii palju paberiga?» küsis mult kord kaupmees Kalmu noor ja sihvakas sell. «Kas kirjutate mõnda romaani?» silmitseb mind uudishimulikult.

«Oh, ei! Ma nüisama...» vastan häbelikult ja katsun, et poest minema saan.

Kuidas võisin mina sellal teada, et see noor kaupmehesell polnud keegi muu kui praegune kuulus lavakirjanik Hugo Raudsepp! Igatahes on kindel, et sel ajastul elutseb Rakkes kaks algajat kirjanikku.»

Memuaaride kirjutaja on üksnes mälule tuginedes eksinud selle episoodi paigutamise-

ga 1907. aastasse. Tottal toimetas H. Raudsepp juba Valgas ajalehte «Säde». Ilmselt toimus mäinitud kõnelus mõni aeg varem.

Aastail 1893—1897 oli noor Raudsepp õppinud Laiuse kihelkonnakoolis ja astunud seejärel Tartu linnakooli, mille ta lõpetas 1900. a. kevadel. Töötana lühemat aega kantseleiõpilasena Tartu renteis (riigikassa osakonnas), siirdus ta 1901. a. äriteenijaks Kalmu kauplusse Rakkes, kuhu ta jäi viieks aastaks.

Oma kirjanduslikku tegevust alustas pärastine menukas näitekirjanik hoopis luuletajana. Ühes autobiograafilises kallakuga tagasivaates jutustab Raudsepp, kuidas ta maalt tulnud kohmakavõitu noorukina Tartu koolipõlves üksindust tundes kiindus M. Lermontovi luuletusse: «Ei ole ime, kui Lermontovi rahulolematuse, üksilduse luule mu toleaeegsetele meeleoludele vastas. «Üksik puri...», «Astun välja ainuüksi teele...» Noore hinge ahne söömuga jõin ma selle lüürika deemonlik-magusat mahla, mille virvetes kirglik igutsus kooskõla ja «unustuse» järele värises. Muidugi hakkasin ma salme tegema.» Samas kinnitab ta «Meie aja «kangelase» peakuju Petšorini kohta: «Ma armustasin teda

kõigi ta nõrkuste, pähede ja imeliku elufilosoofiaga.» Ja kirjaniku kaasaegne, Rakkest pärit Marta Sillaots sedastab oma lühimonograafias «Hugo Raudsepp» (1936): «Mitte juhuslikult ei saanud eesti kirjandushuvilise nooruki lemmikkirjanikuks just see venelane; mitte juhuslikult ei armanud kirjanikkalduvustega noormees just sellesse kirjanduslikku kujukesse tema vaimulaadis ja kalduvustes pidi olema eeldusi, mis ta vastuvõtlikkuse tegid nimelt sellisele muljeile; teatav vaimusugulus pidi teda kiskuma just selles suunas.» Igatahes jätkus Raudsepa intensiivne Lermontovi-harrastus pikemat aega, veel selle klussiku 100. sünniaastapäeva puhul 1914. a. avaldas ta perioodikas temalt luuletölkaid.

H. Raudsepa trükidebüüt aga toimus juba 1901. a. Rakkesse asumise järel ajakirjas «Linda», kus ilmus tema luuletus «Buuri sõber talutares». Buuride heroilist võitlust briti imperialistide vastu jälgiti tollal meilgi sooja poolehoiuga, mis kajastub kõnealuses luuletuseski, mille katkendi leiame akadeemilise «Eesti kirjanduse ajaloo» IV köitest, 1903. a. sai 20-aastane Raudsepp «Linda» korraldatud luulevõistluses looduse kevadist ärkamist kujutava pikema luuletuse eest 11 auhinna. Luulealast kaastööd saatis Raudsepp Rakkest «Lindale» pidevalt hiljemgi, kusjuures noorena sugupõlve luuletajatest esinesid mainitud ajakirjas sagedamini G. Suits ja E. Enno. Raudsepa luuletusi leiame ka G. Suitsu toimetatud «Kiirte» III. andest (1902), pä-

rastiše «Noor-Eesti» albumite ühest eelkäijast.

On üsna ootuspärane kohata noore Raudsepa värsitoodangus nukratoonilist lembelüürikat. Peagi aga lisandub ta luulesse ka sotsiaalsemaid motive. Nii kujutab luuletus «Peeruvalgel» sõjainvaliidi kojujõudmist. «Ta läks» kõneleb kaugel sõjatandril hukkunud meditsiiniõest. (Oli see teatud vastukajaks parajasti käimas olnud Vene-Jaapani sõjale?) «Närtsind pärjaste keskel» kirjeldab marmorsamba püstitamist tuntud avaliku elu tegelase hauale, kelle aated pärast samba pidulikkumist varsti unustatakse. Satiirilisi toone kohtame «Kiirtes» ilmunud luuletuses «See kõik üks isamaa», mille esimene stroof kõlab:

See tore mets, laj väli,
see lokkav heinamaa,
kust läbi jõelaintel
nii lõbus kiikuda —
on kalli sakste jagu,
on mõisahärra maa.

Järgnevalt vastandatakse luuletuses mõisniku valdustele autori vanemate kehva põllulappi: «See ribakehe põldu on minu isa maa»

Kuid oma hingede tühjust ka ei suuda nad ilma eest peita, kus peale väiklaste kirgede ühtainustki voorust ei leita.

Karme sõnu öeldakse luuletustes «Las minna tema» ning «Ja nõnda nad rändavad koduteel» isamaast ja rahvast võõrdunute kohta. Viimane luuletus võikski külada luuletaja Rakke-aastate üldistava kokkuvõtteks, kuigi see ilmus alles 1907. aastal.

Rakkes alustas Raudsepp ka oma viljakat kirjanduskriitilist tegevust. Selle ühe näitena ilmus tema sulest «Noor-Eesti» I albumis (1905) pikem essee K. E. Söödi luulest. M. Lermontovi ja H. Heine kõrval oligi nimelt Sööt varakult kujunenud noore Raudsepa üheks lemmikluuletajaks, kellele ta nüüd kõnealus kirjutises jagas rohket tunnustust.

Proosa alal võib Rakke olustiku kajastuseks pidada «Postimehe» satiirilises «Sädemed» 1906. aastal avaldatud Raudsepa novelletti «Üks päev Krohmanovi elust», mis pisut A. Tšehhovit meenutavas maneeris kujutab lõiku kellegi alevikubürokraadi argielust.

Siirdunud 1906. a. kevadel uuesti Tartu, oli H. Raudsepp endale vahepeal kirjanduspõlul

juba mitmeti nime teinud noor autor. Tema peatselt järgnenud tööleasumine ajakirjanikuna tundus toleleagsetes oludes üsna loomuliku sammuna. Umbes samuti oli käinud näiteks ka ta eakaastase ja lähedase sõbra E. Hubeli (M. Metsanurk) käsi.

* * *

Lõpetuseks märkigem, et Raudsepa Rakkes alanud tutvus O. Lutsuga pidas ka hiljem ajaproovile vastu. Luuletaja J. Kärneri abikaasa Hilda Kärner jutustab selle kohta koguteoses «Mälestusi Oskar Lutsust» küllaltki iseloomustava fakti: «Kui okupatsiooni ajal saklased Hugo Raudsepal keelasid Tartus elamise ja võtsid üle tema Elva tänava korteri, oli Oskar Luts see, kes andis Raudsepa perete oma majas ajutist peavarju.» Mäletatavasti toimus see hitlerlaste vägivaldsemine elatanud kirjaniku suhtes just tema 60. sünnipäeva eel, seoses ta allegoorilise komöödia «Vaheliku vapustused» menuka lavastusega Tallinna Draamateatris.

Oskar KUNINGAS

J A NÕ N D A N A D R Ä N D A V A D K O D U T E E L

Nad keegi ei taha mõista mind, ei tunda seda ääretut valu, mis kodumaa pärast nutab rind — ärgu mõistku —, ma neid ju ei palu.

Ja nõnda nad rändavad koduteel ja teevad kõmu ja kära, kui tühjad vaadid, kust ammugi kõik vedelik vaibunud ära...

Hugo RAUDSEPP
1907

Esitrukk ajakirjas «Sädemed»

1907, nr. 6